

บันทึกประวัติลำตัดอยุธยา: ภูมิสาระในเพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไฟโซบ เสียงทอง

A Historical Record of Ayutthaya Lamtat: Lamtat Parody Songs of Phaisop Siangthong

อชิชนัน สิงหตระกูล / Athichanan Singhtragul

ครูกระบวนการ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะวิทยาการเรียนรู้และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Teacher, Thammasat Secondary School, Faculty of Learning Sciences and Education, Thammasat University

วันที่รับบทความ 21 พฤศจิกายน 2565 / แก้ไขบทความ 9 กุมภาพันธ์ 2566 / ตอรับบทความ 21 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกประวัติลำตัดอยุธยา และเพื่อแสดงบทบาทการเป็นสื่อสร้างสรรค์ของเพลงแปลงลำตัด โดยวิเคราะห์เพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไฟโซบ เสียงทอง 2 ส่วน คือ เพลงแปลงชมประเทศทั่วโลก และเพลงแปลงชมจังหวัดในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า คณะลำตัดไฟโซบ เสียงทองเน้นความสนุกสนานผ่านการร้องเพลงแปลง และอาจเป็นลักษณะเด่นของไฟโซบ เสียงทอง เพลงแปลงลำตัดชมเมืองดังกล่าวได้บันทึกประเทศทั่วโลกไว้กว่า 180 ประเทศ และจังหวัดในประเทศไทย 75 จังหวัด โดยเรียงลำดับตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ได้อย่างมีระบบคิด นอกจากนี้ยังปรากฏบทบาทสำคัญ 2 ด้าน คือ บทบาทด้านสังคม ได้บอกตำแหน่งที่ตั้งโดยสังเขป บอกสถานที่สำคัญ บอกลักษณะสำคัญบางประการ บอกเหตุการณ์สำคัญ รวมทั้งบันทึกความเปลี่ยนแปลงของประเทศและเมืองหลวงในโลก ส่วนบทบาทด้านภาษา ได้แสดงให้เห็นความเข้าใจในการถ่ายทอดเสียงชื่อประเทศและเมืองหลวง รวมถึงการเลือกใช้กลวิธีนามนัยสื่อแทนชื่อจังหวัดได้อย่างน่าสนใจ

คำสำคัญ : ลำตัดอยุธยา เพลงแปลง การชมเมือง ภูมิสาระ

Abstract

The main purposes of this article were 1) to record the history of Ayutthaya Lamtat and 2) to illustrate the roles as a creative medium of Lamtat parody songs. Two Lamtat parody songs composed by Phaisop Siangthong – the first was about international sightseeing and the other involved Thai provincial one – were analyzed. The results revealed that the Phaisop Siangthong's Lamtat group emphasized amusement as their distinctive characteristic through singing parodies. Systematically sorted according to geographical areas, 180 countries were mentioned in the first song, and 75 Thai provinces were included in the other. Concerning the roles as a creative medium, two

aspects were found: social and linguistic. As for the social aspect, famous tourist attractions, together with their brief locations and some prominent characteristics, significant events, national changes and world capitals were stated. With regard to the linguistic aspect, the songs demonstrated a deep understanding of how to transcribe the names of countries and capitals, as well as the interesting use of a metonymic strategy instead of mentioning the province names directly.

Keywords : Ayutthaya Lamtat, Parody Song, Sightseeing, Content

บทนำ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีลักษณะพหุวัฒนธรรม ตามประวัติศาสตร์ครั้งกรุงศรีอยุธยาปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชนชาติต่าง ๆ อาทิ ลาว มอญ เขมร เวียดนาม พม่า แขก ฝรั่งเศส และคนชายขอบ (กะเหรี่ยง ลัวะ เงี้ยว และกูย) (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ), 2550, หน้า 136-176) และปรากฏการตั้งถิ่นฐานขึ้นเป็นชุมชน เช่น ชุมชนชาวจีน ชุมชนชาวญี่ปุ่น ชุมชนชาวมุสลิม ชุมชนชาวโปรตุเกส ชุมชนชาวฝรั่งเศส ชุมชนชาวฮอลันดา ชุมชนชาวอังกฤษ เป็นต้น โดยเฉพาะชนชาติมุสลิมนั้นมีความหลากหลายทั้งนิกาย ศาสนาและถิ่นที่มา ทำให้มีประชากรเชื้อสายมุสลิมสืบต่อมาถึงปัจจุบัน และยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้อย่างเหนียวแน่น

ชาวมุสลิมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาคงจะได้รับอิทธิพลการเล่นศิลปะการแสดงชนิดหนึ่งมาจากชาวมุสลิมในกรุงเทพมหานคร คือ ลำตัด “เป็นการแสดงที่เป็นทำนองเพลงที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกัน ด้วยถ้อยคำที่เผ็ดร้อน ชวนคิด ชวนขัน มีรำนะนาเป็นดนตรีประกอบ” (อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล, 2564, หน้า 9) ปรากฏคณะลำตัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาขึ้นหลายคณะซึ่งก่อตั้งมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งในกลุ่มชาวไทยมุสลิมและชาวไทยพุทธ อาทิ คณะบุญชู อยุธยา คณะแม่ไสว อยุธยา คณะชาญชัย ศิษย์หวังเต๊ะ คณะสมาน เสียงทอง คณะไพรัช บ่อตาโล่ คณะไพฑูย์ เสียงทอง คณะแม่จรัญ เสียงทอง คณะจรัญ บ่อตาโล่ คณะส.บงกช คณะรวมมิตรพระนคร คณะปรีชา ภาณุพงศ์ คณะสุริยา เสียงพิน คณะหวังเล็ก เสียงทอง และยังปรากฏลำตัดชาวอยุธยาที่มีชื่อในคณะลำตัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เช่น แม่ไสว อยุธยา แม่มะลิ อยุธยา ปรีชา เอี่ยมสักขี ภาณุพงศ์ นิลพฤษ สุชาติ เสียงทอง หวังเล็ก เสียงทอง ไพรินทร์ อยุธยา จันท์เพ็ญ อยุธยา ต้อย อยุธยา พนม อยุธยา เป็นต้น

ความแพร่หลายของคณะลำตัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยานำมาซึ่งความหลากหลายของรูปแบบการแสดงลำตัดด้วย บางคณะอาจเน้นความไพเราะอ่อนหวานผ่านเพลงลอย บางคณะอาจเน้นความดุ้นผ่านการว่ากลอนลำตัดโต้ตอบในกระทุ้งต่าง ๆ บางคณะอาจเน้นความตลกขบขันผ่านบทสนทนาหรือการร้องเพลงแปลงซึ่งเป็นที่นิยมในการแสดงลำตัดหลายคณะ ส่วนมากจะเน้นความขบขัน สองแง่สามง่าม เพลงแปลงจำนวนมากของไพฑูย์ เสียงทอง เจ้าของคณะลำตัดไพฑูย์ เสียงทอง ชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็มีลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ทว่าได้พบเพลงแปลงชุดหนึ่งที่มีเนื้อหาในลักษณะ

“ชมเมือง” โดยประมวลชื่อประเทศและเมืองหลวงรอบโลกไว้สำนวนหนึ่ง และประมวลชื่อจังหวัดในประเทศไทยไว้อีกสำนวนหนึ่ง ซึ่งบันทึกเหตุการณ์แสดงไว้ในการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 961 การแสดงลำตัดจากอยุธยา “คณะไฟโฉบ เสียงทอง” ทำการแสดงเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 เผยแพร่อีกครั้งเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2565

เพลงแปลงลำตัดชมเมืองทั้งสองสำนวนนั้นได้แสดงถึงภูมิปัญญาและความสนใจใคร่รู้ของศิลปินพื้นบ้านลำตัดอย่างไฟโฉบ เสียงทองไว้อย่างน่าสนใจ สมศรี อยุธยา เพื่อนศิลปินลำตัดได้กล่าวว่า “เล่นลำตัดมาด้วยกัน 20 30 ปี ไม่เคยชมไฟโฉบ วันนี้ขอชมหน่อย เพลงอันนี้ที่เขาแต่งนี่นะ เขานั่งดูชาวจดทุกวัน ทุกคืนเลย ประเทศแต่ละประเทศ ๆ จนได้ครบอย่างนี้ ยกย่องเลย” (ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ, 2565, <https://www.youtube.com/watch?v=G1mLpsaZujI>)

เพลงแปลงลำตัดของไฟโฉบ เสียงทองจึงควรค่าสำหรับการย้อนรำลึกถึงภูมิสาระที่บรรจุกอยู่ในบทประพันธ์นั้น เพื่อบันทึกภูมิรู้ของศิลปินพื้นบ้านลำตัด ไฟโฉบ เสียงทอง และเพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงบทบาทศิลปะการแสดงพื้นบ้านลำตัดที่สามารถยกระดับสู่การเป็นสื่อสร้างสรรค์สำหรับการเรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ การศึกษานี้ได้วิเคราะห์การสร้างสรรคบทประพันธ์เพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไฟโฉบ เสียงทอง 2 สำนวน คือ เพลงแปลงชมประเทศทั่วโลก และเพลงแปลงชมจังหวัดในประเทศไทย

1. ภูมิหลังของลำตัดไฟโฉบ เสียงทอง

ไฟโฉบ เสียงทอง (สะกดตามคำบอกของเจ้าของชื่อ) ได้ให้สัมภาษณ์ถึงประวัติของตนไว้ในการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 961 การแสดงลำตัดจากอยุธยา “คณะไฟโฉบ เสียงทอง” (ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ, 2565, <https://www.youtube.com/watch?v=G1mLpsaZujI>) และในฉบับต้นนอกแขก สรุปลักษณะของไฟโฉบ เสียงทองได้ว่า ไฟโฉบ เสียงทอง นามสกุลจริง พาชอ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2483 ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีพี่น้องรวม 5 คน มีพี่สาวที่เล่นลำตัดเช่นเดียวกัน คือ จริญญา เสียงทอง ไฟโฉบ เสียงทองเริ่มหัดการเล่นลำตัดราวอายุ 14 ปีจากไฟเราะ เสียงทอง (ไฟเราะ มีนสะมัน) ลำตัดชาวบางบัวทองผู้เป็นพี่เขย เจ้าของนามคณะและนามสกุลในวงการว่า “เสียงทอง” เนื่องจากเล่นลำตัดประชันที่สนามหลวงติดต่อกันหลายคืนโดยเสียงไม่แผ่ว ผู้ที่เป็นลูกศิษย์ไฟเราะ เสียงทองจะได้รับอนุญาตให้ใช้นามสกุลเสียงทองในการแสดง ไฟโฉบ เสียงทอง กล่าวถึงประวัติและวิชาชีพของตนไว้ในฉบับต้นนอกแขก ดังนี้

“... สวัสดิ์ครับท่านผู้ฟัง ไฟโฉบอายังจะมาบอกให้
มีงานได้โปรดเรียกหา ไฟโฉบจะมาวาดลวดลาย
มีงานกลืนหรืองานผ้าป่า โปรดไปหากระผมให้ได้
แล้วท่านจะไม่ผิดหวัง ไฟโฉบอายังแสดงไวไฟ
ลำตัดแสดงซ้ำ ๆ ชาวสวนแม่ค้าชอบกันเมื่อไหร่

ทุกท่านอย่าเพิ่งหลีกหลบ ผมไฟโซ้บจะมารับใช้
ผมเป็นแขกแปลกภาษา วันนี้ผมมาไม่ไกลไม่ไกล
ทุกท่านอย่าเพิ่งละเลย เสียงทองตัวเดียวไม่เคยแพ้ใคร
บ้านอยู่อยุธยา จะไปจะมาก็ไม่ไกลไม่ไกล
สานุศิษย์ประดิษฐ์เหมือนครุ มิตรหมู่เคยเห็นลวดลาย
ต้องการก็โปรดไปหา อยุธยาณะประตูลัย
พยายามถามหา สนนราคาก็ไม่เป็นไร
สนนราคาเราว่ากัน ไปถึงบ้านกระผมให้ได้
บ้านผมผมจะแนะนำ เลขที่ยี่สิบสามตามคำบรรยาย
ประตูลัยหมู่ที่สาม โทรไปถามก็ยังได้ . . .
ฮัลเลวังกา อยุธยาประตูลัย”

(ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ, 2565,

<https://www.youtube.com/watch?v=G1mLpsaZuji>)

ในลำดับตอนออกแขกข้างต้นทำให้เห็นว่า ไฟโซ้บ เสียงทอง เป็นชาวไทยมุสลิม เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยกำเนิด สถานที่ติดต่อการแสดงอยู่ที่บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 3 ตำบลประตูลัย อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รับงานแสดงทั่วไป อาทิ งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า นอกจากนี้ยังกล่าวว่า คณะไฟโซ้บ เสียงทองนั้นมีลักษณะการเล่นฉับไว สนุกสนานตามความพึงพอใจของผู้ชมอีกด้วย ในปัจจุบันมีทายาทสืบทอดการเล่นลำตัดรวมถึงสืบทอดบทประพันธ์เพลงแปลงชมเมืองของไฟโซ้บ เสียงทอง คือ หวังเล็ก เสียงทอง ผู้เป็นหลานน้าและเป็นหัวหน้าคณะลำตัดหวังเล็ก เสียงทอง

ภาพที่ 1 ไฟโซ้บ เสียงทอง

ที่มา: ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ

ภาพที่ 2 ไฟโซ็บ เสียงทอง และหวังเล็ก เสียงทอง

ที่มา: ลำตัด หวังเล็ก เสียงทอง

ลำดับการแสดงของคณะลำตัดไฟโซ็บ เสียงทองตามที่ปรากฏในการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 961 การแสดงลำตัดจากอยุธยา “คณะไฟโซ็บ เสียงทอง” ทำการแสดงเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 (ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ, 2565, <https://www.youtube.com/watch?v=G1mLpsaZujI>) มีดังนี้

1. โหมโรงกลองรำมะนา
2. ขึ้นหน้ากลองร้องบันตนออกแขก
3. ฝ่ายชายคนแรกขึ้นว่าลำออกตัว
4. ฝ่ายชายคนที่สองขึ้นว่าลำออกตัวและว่าลำสาด
5. ฝ่ายชายร้องเพลงลอยลง
6. ฝ่ายหญิงคนแรกร้องเพลงลอยขึ้น
7. ฝ่ายหญิงคนที่สองขึ้นว่าลำออกตัวและว่าลำว่า
8. ฝ่ายหญิงคนที่สามขึ้นว่าลำว่า
9. ฝ่ายชายคนที่สองร้องเพลงแปลงชมประเทศทั่วโลก (เพลงล่องใต้)
10. ฝ่ายชายฝ่ายหญิงร้องเพลงแปลง (เพลงเล็กแล้วคะ)
11. ฝ่ายหญิงฝ่ายชายร้องออกภาษาแขก
12. ฝ่ายชายคนที่สองร้องเพลงแปลงชมจังหวัดในประเทศไทย (เพลงล่องใต้)
13. ฝ่ายหญิงฝ่ายชายร้องเพลงแปลง (เพลงน้องพร)

14. ฝ่ายหญิงฝ่ายชายร้องเพลงแปลง (เพลงแวนวิเศษ)

15. ฝ่ายชายร้องเพลงเรือ

16. ฝ่ายชายฝ่ายหญิงร้องเพลงฉ่อย

17. ฝ่ายชายคนที่สองร้องแห่ล่อวยพร

18. กลองรำมะนาलगलग

จากลำดับการแสดงหลัก ๆ ข้างต้นจะเห็นว่า คณะลำตัดไฟโซ๊บบ เสียงทองเน้นความสนุกสนานผ่าน การร้องเพลงแปลงบ่อยครั้ง นอกจากจะร้องโต้ตอบขนาดยาวถึง 4 เพลงแล้ว ยังร้องแทรกสั้น ๆ เป็นระยะ อีกด้วย การแต่งและการใช้เพลงแปลงจึงอาจเป็นลักษณะเด่นของไฟโซ๊บบ เสียงทองและคณะลำตัดไฟโซ๊บบ เสียงทอง ทั้งอาจเป็นความชำนาญที่มีผลต่อการแต่งเพลงแปลงลำตัดชมเมืองที่นำมาศึกษาทั้งสองสำนวน โดยเพลงแปลงลำตัดชมเมืองทั้งสองสำนวน คือ เพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกและเพลงแปลงลำตัดชม จังหวัดในประเทศไทย แปลงมาจากเพลง “ล่องใต้” ประพันธ์คำร้องโดย พยงค์ มุกดา สังกัดได้จากการที่เพลง แปลงดังกล่าวขึ้นต้นไว้เหมือนกับเพลงล่องใต้ว่า “ล่องใต้ไปจนเพ็ญ ท่องเที่ยวเอเชียและยุโรป...” และ “ล่องใต้ ไปเหนือจนเหี่ยวโซมกาย ท่องเที่ยวไปในเมืองสำราญ...”

2. ภูมิศาสตร์ประเทศและจังหวัดในเพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไฟโซ๊บบ เสียงทอง

ไฟโซ๊บบ เสียงทอง แต่งเพลงแปลงชมเมืองไว้สองสำนวน ได้แก่ เพลงแปลงชมประเทศทั่วโลก และ เพลงแปลงชมจังหวัดในประเทศไทย โดยกล่าวถึงประเทศทั่วโลกที่สามารถสืบค้นข้อมูลปัจจุบันได้ทั้งสิ้น 183 ประเทศ และกล่าวถึงจังหวัดในประเทศไทย 75 จังหวัด (รวมกรุงเทพมหานคร) ทั้งนี้ชื่อประเทศ เมืองหลวง และจังหวัดที่ปรากฏในเพลงแปลงข้างต้นเป็นข้อมูล ณ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นปีที่บันทึกเทป การแสดง

2.1 ภูมิศาสตร์ประเทศทั่วโลก

เพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลก ปรากฏชื่อประเทศต่าง ๆ โดยประมาณ 183 ประเทศ (เรียง ตามลำดับที่ปรากฏในเพลง) ได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย เมียนมาร์ (พม่า) ลาว กัมพูชา เวียดนาม ทิเบต บังกลาเทศ จีน อัฟกานิสถาน บราซิล จีนคณะชาติ (ไต้หวัน) อินเดีย ลิเบีย ตุรกี ไซปรัส ชูแดน ปากีสถาน เซียร์ราลีโอน ฮอนดูรัส ซาอุดีอาระเบีย อิหร่าน คองโก ศรีลังกา แคเมอรูน ญีปุ่น เกาหลีใต้ เกาหลีเหนือ อังกฤษ ไอร์แลนด์ สกอตแลนด์ เอลซัลวาดอร์ ตูนิเซีย คูเวต ออสเตรเลีย ปารากวัย บรูไน อิสราเอล อียิปต์ โซมาเลีย โดมินิกัน อิตาลี สวีเดน ฟิจิ จอร์แดน อิรัก สเปน กรีซ โปแลนด์ ฝรั่งเศส โปรตุเกส เลบานอน เม็กซิโก คิวบา โมร็อกโก โรดส์เซีย เดนมาร์ก เช็กโก-สโลวาเกีย มาเลเซีย ออสเตรเลีย ตุนิเซีย ซาอุดีอาระเบีย โบลิเวีย โอมาน แอลจีเรีย มอริเตเนีย ยูกันดา เคนยา อาร์เจนตินา ซามัว นิการากัว เยอรมนี กาบอง ตรินิแดด มาลาวี มาลี อังการี เปรู อาหรับ-เอมิเรต เยเมน เบลเยียม ไอร์แลนด์เหนือ-

ไอร์แลนด์ใต้ ซิมบับเว เบนิน แชนซันเนีย คอสตาริกา บอตสวานา อาร์มีเนีย บาฮามาส ลัตเวีย เซอร์เบีย
สวาซิแลนด์ ฮองกง เกาะมินดาเนา เซาตูเม นอร์เวย์ ดาโฮเมย์ ชูวานาโอแลนด์ ลักเซมเบิร์ก คิวบา
เนเธอร์แลนด์ ฟินแลนด์ บุร์กินาฟาโซ เลโซโท กรีนดา ซาฮาราตะวันตก เฮติ ลิทัวเนีย โลปีเรีย บุรุนดี
เบลีส สวิตเซอร์แลนด์ ปาปัวนิวกินี กินีบิสเซา จิบูตี ยูเครน บัลแกเรีย เคปเวิร์ด บาร์เรน ซาอี เซเนกัล
มาดากัสการ์ เวเนซุเอลา ภูฏาน วอตกัน ฮอลันดา ซาณา-รีโน โมนาโก สหรัฐอเมริกา โมร็อกโก คอโมโรส
บาร์เบโดส รวันดา จาไมกา อัฟริกากลาง อัฟริกาใต้ นามิเบีย โมซัมบิก กาดาร์ วาตูอาตู แองกวิลลา กานา
กินี ชูรินาเม เอกวาดอร์ โคเอเชีย ออสเตรเลีย นิวแคลิโดเนีย มองโกเลีย จอร์เจีย โซมาเลีย เอธิโอเปีย
โกตดิวัวร์ ซาโมวันตะวันออก โคลัมเบีย แซมเบีย อีเควทอเรียลกินี โตโก บอสเนีย นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย
ตาฮิติ กายอานา กัวเตมาลาซิติ โซโลมอน ไนเจอร์ อาเซอร์ไบจาน แองโกลา แอนบานี โรมานี
แกมเบีย ซีเรีย คูเวต เคนยา คาซัคสถาน อุซเบกิสถาน มัลดีฟ ทาจิกิสถาน และปาเลสไตน์

เพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกนั้นได้บันทึกชื่อประเทศ ณ พ.ศ.2542 อย่างน้อยราว
183 ประเทศ ประเทศดังกล่าวมาข้างต้นนี้เป็นประเทศที่สามารถสืบค้นข้อมูล ณ ปัจจุบันได้ และยังมีอีก
ราว 6 ชื่อที่ยังไม่สามารถสืบค้นข้อมูลได้ ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองไปแล้ว
ในเพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกกล่าวถึงประเทศไทยมีกรุงเทพมหานครเป็นเมืองหลวงเป็นอันดับ
แรก แล้วกล่าวถึงประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่อยู่ใกล้เคียงประเทศไทยต่อเนื่องไป คือ มาเลเซีย
ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เวียดนามเหนือเวียดนามใต้ (เวียดนาม) ต่อจากนั้นได้เริ่ม
กล่าวถึงประเทศในภูมิภาคเอเชีย ยุโรป หมู่เกาะ แอฟริกา แล้ววกกลับไปยุโรปแล้วสลับกลับมาภูมิภาค
อื่นโดยไม่ได้เรียงลำดับ

หากโฟกัส เสียงทอง “นั่งดูข่าวจตทุกวันทุกคืนเลย ประเทศแต่ละประเทศ ๆ จนได้ครบอย่างนี้”
ดังที่ สมศรี อยู่ธยา (ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคราญเทพ, 2565, <https://www.youtube.com/watch?v=G1mLpsaZujI>) ได้กล่าวไว้ ก็นับว่าเป็นผู้ที่มีความมานะสั่งสมความรู้และสร้างสรรค์
บทประพันธ์ออกมาดังที่ปรากฏเป็นเพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกได้อย่างน่ายกย่อง

2.2 ภูมิศาสตร์จังหวัดในประเทศไทย

เพลงแปลงลำตัดชมจังหวัดปรากฏชื่อจังหวัดในประเทศไทยจำนวน 75 จังหวัด (เรียงตามลำดับที่
ปรากฏในเพลง) ได้แก่ อุบลราชธานี สกลนคร ศรีสะเกษ ยโสธร อุดรธานี หนองคาย นครพนม กาฬสินธุ์
มุกดาหาร หนองบัวลำภู สระแก้ว ร้อยเอ็ด มหาสารคาม สุรินทร์ บุรีรัมย์ นครราชสีมา อำนาจเจริญ
แม่ฮ่องสอน ขอนแก่น เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน พะเยา น่านแพร่ สุโขทัย อุดรดิตถ์ พิษณุโลก
เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ ตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร อุทัยธานี ชัยนาท สุพรรณบุรี สิงห์บุรี ลพบุรี
สระบุรี นครนายก ปราจีนบุรีอ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร
สมุทรปราการ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ตราด ระยอง สมุทรสงคราม สมุทรสาคร นครปฐม กาญจนบุรี

ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สตูล ตรัง พังงา กระบี่ ภูเก็ต สงขลา ยะลา นราธิวาส ภูเก็ต และปัตตานี

จากลำดับข้างต้นจะพบว่า ไพโซบ เสียงทองวางลำดับการกล่าวถึงจังหวัดในประเทศไทยอย่างมีระบบ โดยเลือกกล่าวถึงจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ตามลำดับ หากพิจารณาประกอบกับแผนที่ประเทศไทยจะเห็นถึงการพิจารณา ลำดับจังหวัดในเพลงแปลงได้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ตั้งจริงตามแผนที่ประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าหากไม่มีภาพแผนที่ประเทศไทยก็สามารถจินตนาการภาพตำแหน่งที่ตั้งจังหวัดต่าง ๆ ได้ตามเนื้อหาในเพลงแปลง ลำดับจังหวัดในประเทศไทยของไพโซบ เสียงทอง

ภาพที่ 3 แผนที่ประเทศไทย

ที่มา: วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี

ในเพลงแปลงลำดับจังหวัดในประเทศไทย ไม่พบการกล่าวถึงจังหวัด “เลย” และ “บึงกาฬ” ซึ่งเข้าใจได้ว่า จังหวัดบึงกาฬเพิ่งตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2554 หลังการแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 961 การแสดงลำตัดจากอยุธยา “คณะไพโซบ เสียงทอง” นานถึง 12 ปี จึงไม่มีการกล่าวถึงในเวลานั้น ส่วนการไม่กล่าวถึงจังหวัดเลยนั้นยังเป็นข้อที่น่าพิจารณาว่าเป็นเพราะเหตุใดเพราะจังหวัดเลยนั้นตั้งขึ้นมาเป็นระยะเวลาแล้วตั้งแต่รูปแบบเมืองจนมาสู่รูปแบบจังหวัด

เพลงแปลงลำดับจังหวัดทั้งสองสำนวนนี้นับว่าบันทึกและเรียบเรียงข้อมูลทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างตรงตามความเป็นจริง นอกจากความบันเทิงแล้ว ยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นสื่อการเรียนรู้

ได้ เช่น ประกอบกระบวนการเรียนรู้เรื่องภูมิศาสตร์ประเทศไทย และภูมิศาสตร์โลก เพลงแปลงลำตัด
ชมเมืองทั้งสองสำนวนถือว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในฐานะวรรณกรรมประกอบการแสดงเพลงพื้นบ้านภาคกลาง
ทั้งในแง่สังคมและกลวิธีสร้างสรรค์บทประพันธ์

3. บทบาทของเพลงแปลงลำตัดชมเมืองของโฟ๊ซบ เสียงทอง

เพลงแปลงลำตัดชมเมืองทั้งสองสำนวนนี้มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านสังคมที่แสดงถึงการรวบรวม
ข้อมูลมาเรียบเรียงอย่างมีสาระ และในด้านภาษาที่แสดงกลวิธีประพันธ์อย่างน่าสนใจ ควรแก่การบันทึกไว้
เพื่อเป็นแนวทางการศึกษาวรรณกรรมประกอบการแสดงเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ดังต่อไปนี้

3.1 บทบาทด้านสังคม

เพลงแปลงลำตัดชมเมืองทั้งสองสำนวนมีบทบาทด้านสังคมใน 5 ลักษณะ คือ บอกที่ตั้งของประเทศ
ต่าง ๆ โดยสังเขป บอกสถานที่สำคัญที่โดดเด่นในประเทศหรือดินแดนนั้น บอกลักษณะสำคัญบางประการ
บอกเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับประเทศนั้น ๆ และยังทำให้ทราบว่าบางประเทศมีการปรับเปลี่ยน
เมืองหลวง หรือมีทั้งเมืองหลวงทางการเมืองและเมืองหลวงทางสังคมศาสตร์ เป็นภูมิสาระทางด้านภูมิศาสตร์
ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้อ่านเนื้อหาในคำประพันธ์เหล่านี้ นอกเหนือจากความบันเทิงที่ได้รับ

3.1.1 การบอกตำแหน่งที่ตั้งโดยสังเขป

เพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกและเพลงแปลงลำตัดชมจังหวัดในประเทศไทยกล่าวถึง
ตำแหน่งที่ตั้งของประเทศหรือจังหวัดอย่างสังเขป โดยอิงพื้นที่หรือเมืองที่อยู่ใกล้เคียง เพื่อให้จินตนาการได้
ว่า เมืองที่กล่าวถึงนั้นน่าจะตั้งอยู่บริเวณใด ดังตัวอย่าง

“อิรักกรุงแบกแดด อยู่ในละแวกอาหรับ มองเห็นเป็นดั่ง มีชาวอาหรับ
หลายแสน”

ข้อความข้างต้นกล่าวว่า ประเทศอิรัก มีเมืองหลวงชื่อว่ากรุงแบกแดด ตั้งอยู่ในพื้นที่ของชาว
อาหรับซึ่งอยู่ในแถบตะวันออกกลาง ประเทศเหล่านั้นล้วนมีวัฒนธรรมร่วมกัน

“บุรีรัมย์ผมจำไว้ชิน ใกล้กับถิ่นเมืองย่าโม”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นวิธีจดจำของผู้แต่งว่า จังหวัดบุรีรัมย์อยู่ติดกับจังหวัดนครราชสีมา

3.1.2 การบอกสถานที่สำคัญ

เพลงแปลงลำตัดชมจังหวัดในประเทศไทย ปรากฏการบอกเล่าสถานที่สำคัญในจังหวัดชัยนาทอัน
เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่นิยมกัน คือ เชื้อนเจ้าพระยา ว่า “จังหวัดชัยนาทนี้หนาเชื้อนเจ้าพระยาวิดี” ซึ่งเชื้อน
เจ้าพระยาแห่งนี้มีความสำคัญด้วยเป็นเชื้อนทอน้ำแห่งแรกของประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในด้าน

ชลประทานและเกษตรกรรมในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565, <https://thai.tourismthailand.org/Attraction/เชื่อนเจ้าพระยา>) เป็นที่รู้จักกันทั่วไป และเป็นสถานที่ยอดนิยม จึงนำมาบรรจุไว้ในคำประพันธ์ด้วย

3.1.3 การบอกลักษณะสำคัญบางประการ

เพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกและเพลงแปลงลำตัดชมจังหวัดในประเทศไทยได้แสดงลักษณะสำคัญทางสังคมบางประการของบางเมืองหรือบางจังหวัดไว้ด้วย ดังตัวอย่าง

“เกาหลีเหนือกรุงเปียงยาง เอนไปทางคอมมิวนิสต์”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประเทศเกาหลีเหนือมีรูปแบบการปกครองแบบสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์ การบันทึกข้อมูลนี้ทำให้ได้รู้ข้อมูลพื้นฐานด้านการปกครองของประเทศนั้น ๆ ได้ชัดเจน

“จังหวัดปัตตานีมุสลิมมีกายกอง”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีชาวมุสลิมอยู่เป็นจำนวนมาก ในความเป็นจริงพื้นที่จังหวัดภาคใต้มีชาวมุสลิมเป็นจำนวนมากในหลายจังหวัด การกล่าวถึงอย่างเฉพาะเจาะจงอาจเป็นเพราะว่าชาวมุสลิมปัตตานีในอดีตมีความเชื่อมโยงเรื่องการเล่นกลองรำมะนา ซึ่งพัฒนาการมาเป็นลำตัดในพื้นที่กรุงเทพมหานคร จึงได้กล่าวถึงไว้อย่างน่าสนใจเป็นพิเศษ

3.1.4 การบอกเหตุการณ์สำคัญ

เพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกและเพลงแปลงลำตัดชมจังหวัดในประเทศไทยได้กล่าวให้เห็นเหตุการณ์สำคัญของบางประเทศที่เป็นที่รับรู้ร่วมกันของชาวโลก ดังตัวอย่าง

“กรุงเบรุตเลบานอน เป็นนครสันติภาพไม่มี ไม่มีความสงบ คอยรุกรบกันอยู่
ทุกปี ขอบยิงกันเสียจริงฮิในพื้นที่อ่าวเปอร์เซีย”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประเทศเลบานอนซึ่งมีกรุงเบรุตเป็นเมืองหลวงในช่วงเวลาก่อนหน้านั้น เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบภายในประเทศในลักษณะสงครามกลางเมืองโดยเป็นสงครามที่สัมพันธ์กับกลุ่มเชื้อชาติและศาสนาของประเทศในบริเวณพื้นที่อ่าวเปอร์เซีย

“นั้นหนองบัวลำภูตามไปดูเพราะสนใจ ทราบข่าวกล่าวไว้แยกมาใหม่จังหวัดนั้น
จังหวัดสระแก้วก็แยกมาแล้วอยู่ใกล้รัฐ”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า จังหวัดหนองบัวลำภูและจังหวัดสระแก้วนั้นเป็นจังหวัดที่ตั้งขึ้นใหม่ในช่วง พ.ศ.2542 การบันทึกข้อมูลนี้เป็นประโยชน์ที่ทำให้ทราบถึงช่วงเวลาของการปรับเปลี่ยนทางการปกครองของประเทศไทยอย่างชัดเจน

3.1.5 การบันทึกความเปลี่ยนแปลงของประเทศและเมืองหลวง

เพลงปลั่งลำตัดชมประเทศทั่วโลกและเพลงปลั่งลำตัดชมจังหวัดในประเทศไทยยังเป็นหมุดหมายสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองของบางประเทศได้ด้วย สามารถเป็นจุดเชื่อมต่อการค้นคว้าประวัติศาสตร์ประเทศต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่าง

“พมานะร่างกุ้ง”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในเวลานั้นประเทศเมียนมามีเมืองร่างกุ้งหรือย่างกุ้งเป็นเมืองหลวง และเป็นเมืองขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศ ต่อมา พ.ศ.2543 จึงได้เปลี่ยนเมืองหลวงเป็นกรุงเนปีดอจนถึงปัจจุบัน

“เวียดนามเหนือได้รวมกันได้แล้วหนา รบหนัก ๆ มั่นชักล้า เมืองหลวงชื่อว่า
กรุงโฮจิมินห์”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประเทศเวียดนามนั้นในอดีตเคยแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ประเทศ คือ ประเทศเวียดนามเหนือและประเทศเวียดนามใต้ มีรูปแบบการปกครองที่ต่างกัน ภายหลังเวียดนามเหนือได้รวมเวียดนามใต้เข้าเป็นสาธารณรัฐเวียดนาม ปกครองด้วยพรรคคอมมิวนิสต์ถึงปัจจุบัน

“กรุงเอเดนแห่งเยเมน”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประเทศเยเมนในความรู้ช่วงเวลานั้นเป็นที่เข้าใจว่ากรุงเอเดนเป็นเมืองหลวง ในขณะที่ความเป็นจริงประเทศเยเมนมีกรุงซานาเป็นเมืองหลวงมาเป็นเวลานาน และเพิ่งประกาศตั้งกรุงเอเดนเป็นเมืองหลวงชั่วคราวเมื่อเกิดความไม่สงบภายในประเทศเมื่อพ.ศ. 2558 น่าสนใจว่า เหตุที่ระบุชื่อเมืองหลวงชั่วคราวแทนเมืองหลวงในความเป็นจริง อาจเกิดจากการรับข่าวสารที่นำเสนอภารกิจของผู้นำประเทศที่ย้ายที่ตั้งมาสู่เมืองหลวงชั่วคราวในเหตุการณ์ภายในประเทศเยเมนในช่วงเวลานั้น

“กรุงปรากเช็กโก-สโลวาเกีย”

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า บทประพันธ์นี้ยังบันทึกความรู้เดิมถึงชื่อ ประเทศเช็กโก-สโลวาเกีย อันมีกรุงปรากเป็นเมืองหลวง ซึ่งในความเป็นจริงก่อนหน้าบันทึกเทปการแสดง 6 ปี คือ ใน พ.ศ. 2536 ได้มีการประกาศแยกประเทศเช็กโก-สโลวาเกียออกเป็นสองประเทศ คือ ประเทศเช็กและ

ประเทศสโลวาเกียแล้ว โดยประเทศเช็กมีกรุงปรากเป็นเมืองหลวง และประเทศสโลวาเกียมีกรุงบราติสลาวาเป็นเมืองหลวง

จากข้อมูลข้างต้นทั้งหมดเห็นได้ว่า เพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไพฑูริย์ เสียงทองนั้นมีคุณประโยชน์ที่ได้บันทึกเหตุการณ์ทางระบบการปกครองและเหตุการณ์เกี่ยวกับรัฐในโลกไว้อย่างกระชับ ชัดเจน แสดงข้อมูล แทรกความคิดเห็น สามารถเป็นตัวบท (Text) ที่สำคัญต่อการศึกษาสังคมในแง่มุมการรับรู้ทางการเมืองของกลุ่มประชาชนในประเทศไทยในช่วงเวลาหนึ่งได้เป็นอย่างดี

3.2 บทบาทด้านภาษา

เพลงแปลงชมเมืองทั้งสองสำนวนยังมีบทบาทด้านภาษาในสองลักษณะ คือ แสดงการออกเสียงชื่อประเทศและเมืองหลวงทั่วโลกตามความเข้าใจในสมัยนั้น ทั้งยังปรากฏกลวิธีทางภาษาด้วยการใช้นามนัยแทนการกล่าวชื่อจังหวัดโดยตรงด้วย

3.2.1 การออกเสียงชื่อประเทศและเมืองหลวง

เพลงแปลงลำตัดชมประเทศทั่วโลกปรากฏการออกเสียงชื่อประเทศและเมืองหลวงที่ต่างจากปัจจุบัน อธิบายให้เห็นชัดเจนผ่านการเทียบชื่อภาษาอังกฤษ ชื่อจากการถอดเสียง (Transcription) จากเทปการแสดง และชื่อที่เป็นรูปคำที่ใช้ในปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

ชื่อประเทศหรือเมืองหลวง	ถอดเสียงจากเพลงแปลง	รูปคำที่ใช้ในปัจจุบัน
Angola	อัง-โก-ล่า	แองโกลา
Argentina	อา-เยน-ติ-น่า	อาร์เจนตินา
Cameroon	แคม-รุน, คา-มา-รุน	แคเมอรูน
Kabul	กา-บุณ	คาบูล
Portuguesa	เปอ-ตุ-เกต	โปรตุเกส
Sierra Leone	ชา-รา-นี-ออน	เซียร์ราลีโอน
Uganda	อุ-กัน-ด้า	ยูกันดา

ตารางที่ 1 การถอดเสียงชื่อประเทศหรือเมืองหลวง

จากการศึกษาพบว่า ส่วนมากปรากฏการออกเสียงเลื่อนไปจากภาษาต้นฉบับ เช่น [แอง] เป็น [อัง] [อาเจน] เป็น [อาเยน] [โปร] เป็น [เปอ] เป็นต้น อาจเกิดจากการเรียกชานชื่อประเทศหรือเมืองโดยความคุ้นชินในช่วงเวลานั้น ซึ่งอาจจะยังไม่มีหลักเกณฑ์การถอดเสียงอักษรโรมันเป็นภาษาไทยอย่างชัดเจนเช่นในปัจจุบัน แต่การออกเสียงชื่อประเทศหรือเมืองหลวงตามที่ปรากฏในเพลงแปลงลำตัดยังคงสามารถสื่อความถึงประเทศหรือเมืองหลวงนั้น ๆ ได้ชัดเจน

3.2.2 การใช้นามนัยแทนชื่อจังหวัด

เพลงแปลงลำตัดชมจังหวัดในประเทศไทยปรากฏการใช้กลวิธีนามนัยซึ่งพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (แก้ไขเพิ่มเติม) (2561, หน้า 321) ให้ความหมายว่า “ภาพพจน์ที่ใช้คำหรือวลีซึ่งบ่งลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด เช่น ‘เวที’ (the stage) หมายถึงการแสดงละคร ‘มงกุฏ’ (the crown) หมายถึงกษัตริย์ ‘บัลลังก์’ (the bench) หมายถึงฝ่ายตุลาการ ‘ดินเต’ หมายถึงงานเขียนของดินเต” อาจจะกล่าวโดยคร่าวได้ว่า นามนัย คือ กลวิธีที่นำสิ่งหนึ่งที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของบางสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง มาเป็นความหมายของสิ่งที่ต้องการกล่าวถึงสิ่งนั้น ปาติลา ผลประดับเพ็ชร (2560, หน้า 198) กล่าวว่า “. . . ‘นามนัย’ เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์กลวิธีหนึ่งซึ่งพบได้บ่อยทั้งในวรรณกรรม บทเพลง กวีนิพนธ์ ฯลฯ ที่ช่วยส่งเสริมให้งานเขียนเหล่านี้ น่าอ่าน น่าฟัง และกินใจมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามนามนัย . . . ยังมีหน้าที่ในการสื่อความหมายในปริเฉทอื่น ๆ ที่มีได้มุ่งหมายให้เกิดความงามทางวรรณศิลป์อีกด้วย . . .” โดยในเพลงแปลงดังกล่าวพบการใช้นามนัยแทนการกล่าวชื่อจังหวัดโดยตรง 2 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดลพบุรี

1) จังหวัดนครราชสีมา

ไพฑูริย์ เสียงทองใช้นามนัยแทนว่า “เมืองย่าโม” นามนัยดังกล่าวเป็นที่รับรู้ทั่วไปว่า ท้าวสุรนารี (คุณหญิงโม หรือคุณหญิงม่) ขวานครราชสีมา นั้นเป็นวีรสตรีที่ได้รับการยกย่องทางประวัติศาสตร์ และได้รับการเคารพสักการะในฐานะบุคคลสำคัญของท้องถิ่น เพื่อสื่อแสดงถึงภาพลักษณ์อันดีงามของจังหวัดนครราชสีมา จึงมีการเรียกชื่อจังหวัดแห่งนี้ด้วยการอ้างถึงท้าวสุรนารีว่า “เมืองย่าโม”

2) จังหวัดลพบุรี

ไพฑูริย์ เสียงทองใช้นามนัยแทนว่า “จังหวัดทหารบก” ในบทร้องที่ว่า “จังหวัดสุพรรณจังหวัดสิงห์ แต่ที่มีลิงจังหวัดทหารบก” นามนัยดังกล่าวน่าจะเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา จังหวัดลพบุรีเป็นศูนย์กลางทางการทหาร โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นผู้วางรากฐานปรับผังเมือง และพัฒนาความเจริญมาสู่จังหวัดลพบุรี

... ต้นทศวรรษ 2480 เป็นช่วงที่จอมพล แปลก พิบูลสงคราม มีนโยบายวางผังเมืองใหม่ทั่วราชอาณาจักร หนึ่งในแผนสำคัญคือ โครงการนครหลวงใหม่ที่ต่อมาได้เลือก จ.เพชรบูรณ์ ในช่วงเวลาเดียวกันมีพัฒนากลุ่มเมืองใกล้เคียง นั่นก็คือ ลพบุรี ที่ถูกวางไว้เป็นเมืองทางทหาร . . . ที่เป็นจังหวัดลพบุรี เพราะ 2 เหตุผล คือ 1. ความผูกพันส่วนตัวของจอมพล ป. ผู้เคยรับราชการทหารอยู่ที่นี่ และ 2. เหตุผลทางกายภาพของจังหวัด ที่น่าจะเป็นฐานที่มั่นในการรับมือกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ดีกว่า ...

(ธัญพร บัวทอง)

ความผูกพันส่วนตัวของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และความพร้อมเชิงพื้นที่จึงได้เอื้ออำนวยให้ จังหวัดลพบุรีได้รับการขนานนามรับรู้ทั่วไปว่าเป็น “จังหวัดทหารบก” ดังที่ปรากฏในเพลงแปลงลำตัดชม จังหวัดในประเทศไทย ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาที่บันทึกเหตุการณ์การแต่งเพลงแปลงลำตัดชม ออกเป็นจังหวัดทหารบกต่าง ๆ ขึ้นตรงต่อมณฑลทหารบก และกองทัพบกโดยลำดับแล้วก็ตาม

เพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไฟโซบิ เสียงทองทั้งสองสำนวนนั้น สามารถรวบรวมชื่อประเทศ เมืองหลวงและจังหวัดมาร้อยเรียงเป็นคำร้องอย่างมีระบบคิด แสดงถึงภูมิรู้ที่เกิดจากความสนใจและการแสวงหาข้อมูลจากสื่ออย่างเป็นประโยชน์ ทั้งยังมีบทบาทด้านสังคมที่บันทึกความคงที่หรือ ความเปลี่ยนแปลงในด้านภูมิศาสตร์ประเทศและจังหวัด และบทบาทด้านภาษาที่สะท้อนให้เห็นการ เรียกชื่อประเทศหรือเมืองหลวง ตลอดจนการใช้ชื่อนามนับมาเป็นกลวิธีประพันธ์ได้อย่างดี และมี คุณประโยชน์ต่อการเป็นสื่อการเรียนรู้ฐานภูมิสาระทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านภูมิศาสตร์ และด้าน ชีวประวัติ

บทสรุป

ความแพร่หลายของคณะลำตัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำมาซึ่งความหลากหลายของรูปแบบ การแสดงลำตัดด้วย บางคณะอาจเน้นความไพเราะอ่อนหวานผ่านเพลงลอย บางคณะอาจเน้นความดุคั่น ผ่านการว่ากลอนลำตัดโต้ตอบในกระทู้ต่าง ๆ บางคณะอาจเน้นความตลกขบขันผ่านบทสนทนาหรือการ ร้องเพลงแปลง และได้พบว่า เพลงแปลงลำตัดชุดหนึ่งของลำตัดไฟโซบิ เสียงทอง มีเนื้อหาในลักษณะ “ชมเมือง” โดยประมวลชื่อประเทศและเมืองหลวงทั่วโลกไว้สำนวนหนึ่ง และประมวลชื่อจังหวัดใน ประเทศไทยไว้อีกสำนวนหนึ่ง โดยกล่าวถึงประเทศทั่วโลกที่สามารถสืบค้นข้อมูลปัจจุบันได้ทั้งสิ้น 183 ประเทศ และกล่าวถึงจังหวัดในประเทศไทย 75 จังหวัด (รวมกรุงเทพมหานคร) จึงควรค่าสำหรับการ ย้อนรำลึกถึงภูมิสาระที่บรรจุอยู่ในบทประพันธ์นั้น เพื่อบันทึกภูมิรู้ของศิลปินพื้นบ้านลำตัด ไฟโซบิ เสียงทอง และเพื่อเป็นเครื่องแสดงถึงบทบาทของศิลปะการแสดงพื้นบ้านลำตัดที่สามารถยกระดับสู่การเป็นสื่อ สร้างสรรค์สำหรับการเรียนรู้สาระต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ การศึกษานี้ได้วิเคราะห์การสร้างสรรค์บทประพันธ์ เพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไฟโซบิ เสียงทอง 2 สำนวน คือ เพลงแปลงชมประเทศทั่วโลก และเพลงแปลงชม จังหวัดในประเทศไทย

จากการศึกษาภูมิหลังพบว่า คณะลำตัดไฟโซบิ เสียงทองเน้นความสนุกสนานผ่านการร้องเพลง แปลงซึ่งมีทั้งขนาดยาวและขนาดสั้น การแต่งและการใช้เพลงแปลงจึงอาจเป็นลักษณะเด่นของไฟโซบิ เสียงทองและคณะ และอาจเป็นความชำนาญที่มีผลต่อการแต่งเพลงแปลงลำตัดชมเมืองที่นำมาศึกษา ผลการศึกษาพบว่า เพลงแปลงลำตัดชมเมืองของไฟโซบิ เสียงทอง ได้บันทึกประเทศทั่วโลกไว้กว่า 180 ประเทศ และกล่าวถึงจังหวัดในประเทศไทยไว้ 75 จังหวัด (รวมกรุงเทพมหานคร) โดยมีการ เรียงลำดับตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ได้อย่างมีระบบคิด เพลงแปลงลำตัดชมเมืองนั้นยังปรากฏบทบาทสำคัญ

2 บทบาท คือ บทบาทด้านสังคม ได้บอกตำแหน่งที่ตั้งโดยสังเขป บอกสถานที่สำคัญ บอกลักษณะสำคัญ บางประการ บอกเหตุการณ์สำคัญ รวมทั้งบันทึกความเปลี่ยนแปลงของประเทศและเมืองหลวงในโลก ส่วนบทบาทด้านภาษา ได้แสดงให้เห็นความเข้าใจในการถ่ายทอดเสียงชื่อประเทศและเมืองหลวง รวมถึงการเลือกใช้กลวิธีนามนัยสื่อแทนชื่อจังหวัด

เพลงปลงลำตัดชมเมืองของไพฑูริย์ เสียงทองมีคุณค่าต่อการศึกษาและการรักษาตัวบทประพันธ์ใน ฐานวรรณกรรมประกอบการเล่นลำตัด ทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับการสร้างสื่อการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระ ทั้งด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านภูมิศาสตร์ ด้านชีวประวัติ หรือด้านอื่น ๆ อย่างเป็นประโยชน์ ทั้งนี้การศึกษา ตัวบทวรรณกรรมประกอบการเล่นลำตัด รวมถึงการบันทึกฐานข้อมูลศิลปในพื้นที่บ้านยังไม่ครอบคลุม ครบถ้วน จึงเป็นแนวการศึกษาสำหรับผู้สนใจไปต่อยอดศึกษาและบันทึกข้อมูลในพื้นที่อื่น ๆ ได้ต่อไป

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). **เชื่อนเจ้าพระยา**. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2565, จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Attraction/เชื่อนเจ้าพระยา>

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). (2550). **อยุธยา: Discovering Ayutthaya**. (พิมพ์ครั้งที่ 5).

ม.ป.ท. : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ร่วมกับมูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.

ธัญพร บัวทอง. (2565). **คณะราษฎร : เยือนลพบุรี ดูนครตกที่เหลือน้อยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม และการอภิวัฒน์ 2475**. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2565, จาก www.bbc.com/thai/thailand-51519715

ปาติตา ผลประดับเพ็ชร. (2560). นามนัยในภาษาไทย. **วรรณวิทัศน์**. 17, 188-218.

ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ. (22 เมษายน 2565). **การแสดงของศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ครั้งที่ 961 การแสดงลำตัดจากอยุธยา “คณะไพฑูริย์ เสียงทอง”** [วีดิทัศน์].

ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565, จาก www.youtube.com/watch?v=G1mLpsaZujI

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2561). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา (แก้ไขเพิ่มเติม)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล. (2564). “ลำตัด: ประวัติและความเป็นมา” ใน **คู่มือการอบรมลำตัดและเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ค่าย 7**. นครปฐม: แหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมลำตัดและเพลงพื้นบ้านภาคกลาง พ่อหวังเต๊ะ-แม่ศรีนวล.